

Visby/Lillevang – Vindinges to gange forsvundne satellit-bebyggelse

”Vikingeby fundet ved Vindinge” lød en overskrift i Roskilde Tidende i 1999.

Artiklen oplyste videre, at de to fundne gårde ”sandsynligvis har ligget i udkanten af vikingelandsbyen Visby, som arkæologerne regner med er opstået i 1100-tallet og blevet brændt ned af svenskerne i 1600-tallet”.

Men på tidspunktet for artiklen var det for længst slået fast, at bebyggelsen i 1568 ikke eksisterede længere. Området blev kaldt ”Wesby vang” og lå altså hen som dyrket mark under Roskilde Domkapitel. Kun udgravninger og marknavne som ”Ødetoftås”, ”Gadestykker” og ”Lille Vangs tofter” vidnede om den forsvundne landsby. Og udgravningerne daterede Visby til sen vikingetid og middelalder, dvs. 1000-1300-årene.

Navnet menes at stamme fra en hedensk helligdom, som i 1085 i det ældste bevarede brev i Danmark blev kaldt ”Winninegawe”, ”Vindingernes vi”, og regnes for et betydeligt helligsted for egnen.

Hvad var det så med de svenskere?

Ja, de var skyld i mange ulykker, men ikke denne. Historien var en lokal tradition, som blev viderebragt af lærer Larsen for mere end 100 år siden. Den er en myte, men det er oplysningerne i kirkebogen under svenskekrigene 1657-60 ikke. De vidner om livligt samkvem med fjenden, adskillige vindingepiger faldt for de svenske sejrherre og kom i ulykke, fødte ”uægte børn” og måtte til skrifte hos pastor Bjørn Stub.

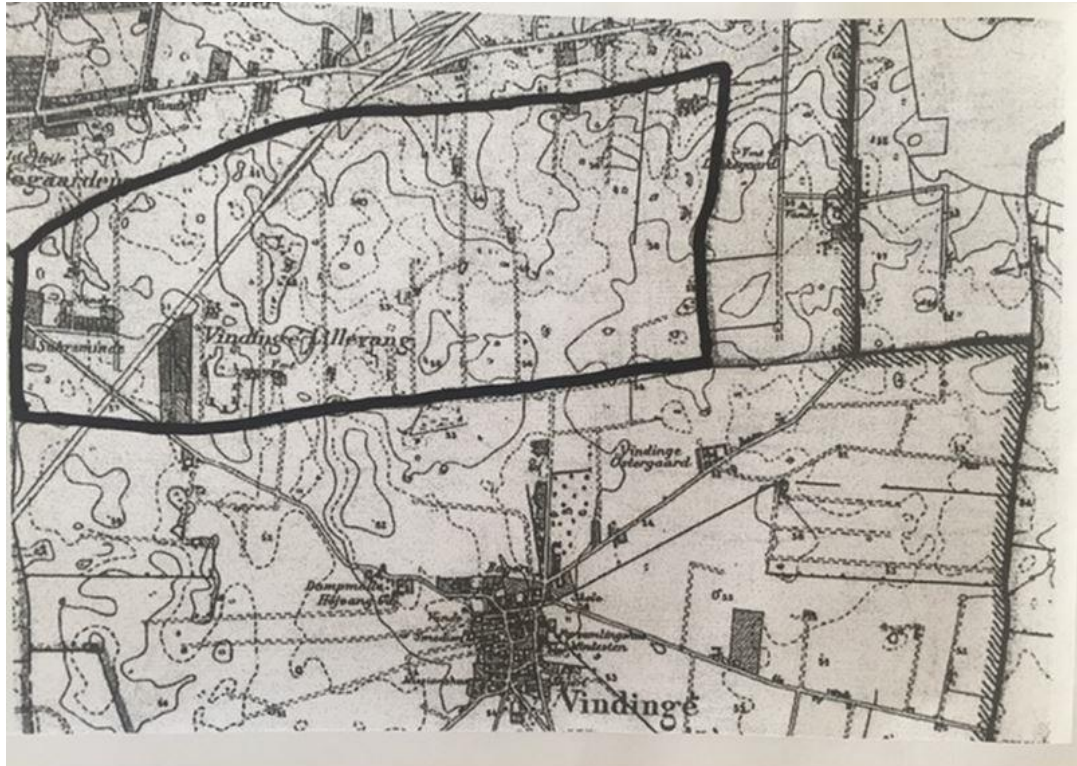
Visby

Befolkningsstigningen i Danmark fra 1000-tallet nødvendiggjorde opdyrkning af ny jord og anlæggelse af mere end 2000 nye landsbyer, deriblandt Visby. Dens bebyggelse var i middelalderen temmelig spredt på grund af terrænet, de enkelte gårde lå på hver sin forhøjning mellem lavere liggende engarealer og vandhuller. Det er nok også forklaringen på, at området blev opdyrket langt senere end Vindinge. Og Visby fik sit eget ejerlav, adskilt fra Vindinges.

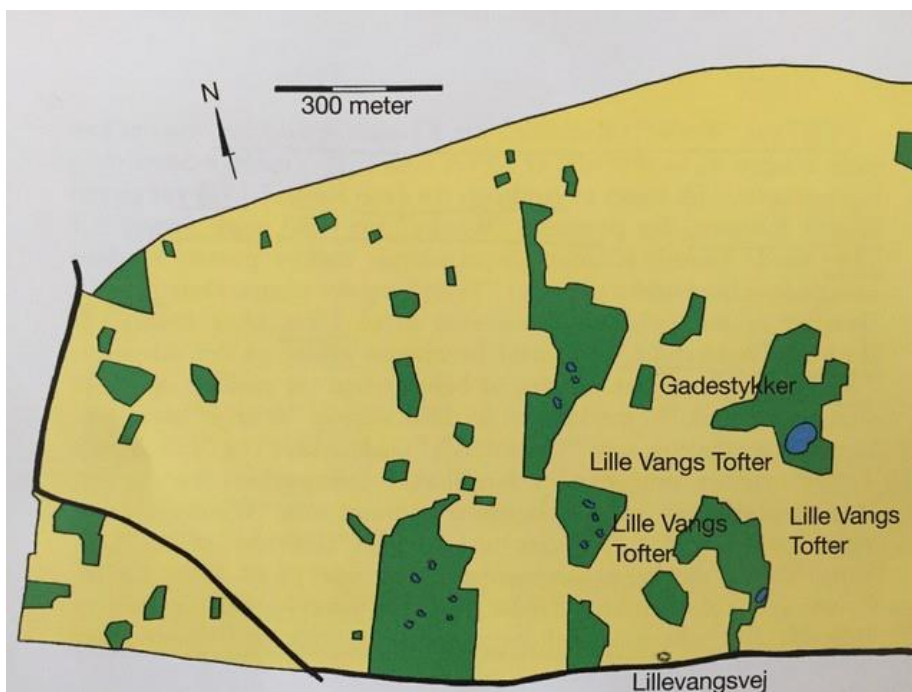
Når bebyggelsen i Visby efter nogle hundrede år igen blev opgivet, hænger det sammen med en voldsom nedgang i befolkningstallet, forstærket af 1300-tallets pest (”Den sorte død”). Marginaljorden blev for en tid taget ud af produktion, og mange gårde lå øde. I 1682 nævnes Visby med 22 ”gårde”, dvs. ejerlavsandele, som med tiden blev dyrket af næsten alle Vindinges fæstebønder i fællesskab.

Lillevangsjordens udskiftning

De 22 lodder blev 1800-1804 delt mellem gårdfæsterne i Vindinge. De 44,6 tdr. hartkorn blev opgjort til 306,2 tdr. land (mod Vindinges 1119,2 tdr. land), i gennemsnit pr lod ca. 14 tdr. land. I resten af 1800-tallet handledes og sammenlagdes lodderne på kryds og tværs, og 1900-1950 var den nye bebyggelse på omkring 15 landbrug en realitet. I 1950 boede der 26 husstande i ”Vindinge Lillevang”.

Vindinge sogns nordligste del med markering af Lillevang. Bemærk Suhrsminde helt ude ved den vestlige sognegrænse. I Lillevangs nordøstligste hjørne ligger Laurits Andersens gård med indkørsel fra Københavnsvej.

Skitse over den vestlige del af Lillevang med Visbys "gadestykker" og "tofter" – jordstykkerne omkring gårdene. De grønne områder er engarealer og vådbundsområder med tørvegrave, de blå er vandhuller.

Gårdene

Ikke alle gårdene kan omtales her – ejere af ejendomme helt ned til 12 tdr. land kaldte sig omkring 1945 ”gårdejere”, mens et par ”parcellister” nøjedes med 9-10 tdr. land. Helt inde ved sognegrænsen mod Roskilde lå **Suhrsminde** med 24 tdr. land plus en forpagtning på 10 tdr. land af Roskilde byjord.

Suhrsminde, forlængst overbygget af roskilde-villaer.

På matr.nr. 4 boede siden 1905 Poul Frederiksen far, Emil Ludvig Frederiksen, i bygninger fra 1903 og med 18½ td. land. Han var udlært gartner og anlagde den **frugtplantage**, som i dag drives af hans sønnesøn.

På matr.nr. 6-7 lå Lillevangs på det tidspunkt største gård, **Visbygaard**, med 43 tdr. land, bygninger fra 1902 og vindmotor og ejet af Aage Christensen.

Lidt længere mod øst lå **Lillevangsgaard**, som i 1920erne havde haft 45 tdr. land, men efter en brand i 1926 ved Peder Christian Villumsens overtagelse i 1933 var nede på 18 tdr. land.

Et par gårde havde tilkørsel fra Roskildevej, bl.a. **Laurits Andersens gård** (nu for enden af Østre Hedevej) med bygninger fra 1880, som han havde overtaget i 1936. Under besættelsen 1940-45 var gården Roskildes vigtigste radiosendested for det livsfarlige modstandsarbejde med at holde kontakt med England. Der blev også gemt våben, faldskærmscontainere og illegale flygtninge på gården. – Lige syd for ejendommen lå hovedparten af **Moesgaardens jord**, mens Moesgaarden selv jo lå på Kærvej.

Og hvor blev bebyggelsen så af?

Arkæologen Jens Ulriksen skrev i 2002: "Hvis man gerne vil se eller gense landskabet i Vindinge Lillevang, skal man skynde sig. Området bliver i disse år gravet væk af grusindustrien".

Allerede før der blev gravet, havde Roskilde dog fået en pæn luns af Lillevang. Efter åbningen af motorvejen i 1965 måtte Reerslev-Vindinge sogneråd i realiteten afgive dispositionsretten til området vest for motorvejen indtil ringvejen, først og fremmest ca. 50 tdr. land af Vindinge Lillevang, bl.a. Suhrsminde, en del af "Kærdal", der tilhørte dyrlæge Mogens Hansen, og nogle tdr. land af Frederiksens frugtplantage. Selv om området hørte til Reerslev-Vindinge kommune indtil 1970, blev udviklingen dér i realiteten styret fra Roskilde. Suhrsmindejorden gik til blomsterkvarteret nord for Vindingevej med "Børnehaven Engblommevej" og til kvarteret nord for Vindingevej op til Gl. Vindingevej, bl.a. Beredskabsstyrelsens Brandstation fra 1989. Nord herfor endte jorden fra en mindre ejendom som villakvarter og Idrætscenter for Roskilde KFUM, indviet 1979. Bygningerne på hjørnet Vindingevej/Østre Ringvej (Østre Ringvej 88) husede i mange år Vindinges alderdomshjem, "Lillehjemmet". Nordenderne af matriklerne til og med Visbygaard (matr.nr. 6-7) blev udlagt til industrigrunde.

Lad os tage *Lillevangsturen* og se, hvad der er tilbage derude. Fra Vindinge fortsætter man lige ud ad den gamle vej mod Roskilde. Hvor vejen "vender", møder man på venstre hånd et hus bag et højt rækværk, Lillevangsvej 1. Det hører egentlig ikke til Lillevang, men er en parcel af gården på den anden side af Vindingevej, Tornagergaard. Nr. 3 er Frederiksens Frugtplantage, nr. 11 med den lange indkørsel Kærdal med sine 10 tdr. land idylliske park. Ca. 50 m. før Kærdal fører en cykelsti under motorvejen til Københavnsvej.

I nr. 15 på jord fra Kærdal havde Erik Storm siden 1950erne sit maskinsnedkeri, som boomede, da byggeriet i Danmark toppede i 1960erne. Efter hans død i 1982 drev hans søn Michael sit tømrer- og snedkerfirma fra nr. 17, mens værkstedsbygningerne mere eller mindre blev overtaget af Teknisk Skole. Siden 2006 huser de "Impact Church". Til den tilbagetrukne Morten Korchske bindingsværksidyl i nr. 19 hører de resterende 12 tdr. land fra Kærdal.

Men så er det også slut. Herfra og til den tætbebyggede Sandvej ligger kun to ejendomme, nr. 49 "Lillevangsgaard" med nabohuset nr. 55 (opført 1929, måske som aftægtsbolig) og nr. 65 over for Stålmosen, "Stolbjerggaard". Og så er vi næsten ved nordspidsen af Vindinge.

Helge Land Hansen

2016